

Spirituál kvintet, vokálně instrumentální skupina, stylove a repertoárove se pohybující v široce vymezené oblasti folku, po celou dobu existence spjatá s osobností svého zakladatele Jirího Tichoty. Vznikla 1960 v podobě mužského vokálního kvarteta, které tvorili nekdejší členové Vysokoškolského umeleckého souboru Tichota, Ivo Mach, Miroslav Keller a Miloslav Kastelovic, motivem byl zájem o afroamerický hudební folklór (predevším spirituály a gospels) a snaha o jeho interpretaci, východiskem byly mj. dojmy z hostování a nahrávek cernošského ansámblu Everyman Opera v CSR v druhé polovine 50. let; při získávání amerického materiálu byl v počátcích nápomocen Zbynek Mácha.

Sound skupiny byl puvodne ryze vokální, pozdeji byl obohacen o zvuk kytary resp. banja, v repertoáru se zacaly objevovat prejímky ze souboru Weavers, Kingston Trio, dále irské a skotské balady atp. Skupina pusobila zprvu v dobovém kontextu ceského jazzu (byl jí venován jeden z prvních poradu v seriálu o ceském jazzu v Cs. televizi v počátku 60. let, vystoupila v rámci Prehlídky jazzové hudby s mezinárodní účastí v Karlových Varech 1962, spoluúčinkovala s ansámblem Traditional Jazz Studio Pavla Smetáčka apod.). Vystupovala ve studentských klubech, mela pravidelné koncerty v Divadle Na zábradlí (1962–68), 1963 nazpívala v puvodním kvartetním obsazení první SP s úpravami amerických spirituálu a folkových tradicionálu. Ve stejném roce došlo ke zmene v obsazení: pristoupili zpevacka Ružena „Odettka“ Helebrantová, pozdeji Jan Thorovský (zpevák, kytarista), Oldrich Ortinský (zpevák) a Dušan Vancura (zpevák, kytarista, textar); po docasné odmlce 1968-69 se skupina objevila ve složení Tichota, Ortinský, Thorovský, Vancura a nove pristoupivší Jaroslava Hadrabová (zpevacka) a Karel Zich (zpevák, kytarista). V této dobe došlo i k závažnému stylovému a repertoárovému posunu smerem k využívání domácích renesancních skladeb, což souviselo s Tichotovým muzikologickým zamerením na problematiku loutnových tabulatur. Jako textari se vedle Tichoty a Vancury uplatnovali František Novotný a Vlastimil Marhoul, tri texty skupine venoval Ivo Fišer (Zelené pláne, Jednou budem dál, Kumbaya). Tato orientace se projevila mj. v účasti skupiny na folkových podnikách (Porta, Zlatá Porta), kde vždy vzbuzovala mimorádný zájem, respekt i ohlas. Součástí image skupiny byla i schopnost navazovat kontakt s posluchaci, vtahovat je do hudební

akce (hootenanny). Nové zamerení bylo patrné na LP *Písničky z roku raz dva*. Ze skupiny odešel 1972 Zich na sólovou dráhu a pak i Thorovský.

Další etapa činnosti skupiny nesla rysy výrazné orientace na folk. V poradě divadla Ateliér *Nic moc* vystupovala společně s členy trampské a folkové skupiny Toronto (později přejmenované na Brontosauri; bratři Jan a František Nedvedové, Gustav Blažek, Zdena Tosková, později provdaná Tichotová, Petr Zadina). Tosková-Tichotová a bratři Nedvedové se pak stali členy skupiny, což ovlivnilo repertoár i projev skupiny směrem k folkovým baladám resp. k jinak zbarvenému vokálnímu soundu. Ve skupině působila i zpěvačka Eva Lifková (1976–80), od 1980 nastoupila a výrazně skupinu hlasově obohatila Irena Budweiserová, uplatňující se i v jazzu.

Novým repertoárovým a stylovým prvkem se stala od 1979 orientace na českou obrozeneckou píseň 19. století resp. její úpravy. Ty se objevily již v poradě v divadle Ateliér *Kníže Hanka* a na LP *Soužení lásky*. Skupina vystupovala i ve společných poradách se zpěvačkami Hanou Hegerovou, od 1983 s ruskou folkovou zpěvačkou a sběratelkou lidových písní Žannou Bicevskou; spolupráce s Bicevskou přinesla i velké koncertní turné po CSSR a SSSR. Nadále skupina pokračovala v koncertování po republice, ve vystupování na folkových festivalech typu Porty, zúčastnila se i Festivalu politické písně Sokolov. Určitým vyvrcholením a zároveň bilančováním činnosti byl koncert v pražském sálu Lucerna (29. 9. 1982), připomínající dvacet let činnosti, s účastí bývalých členů (záznam vyšel na trojalbu *Spirituál kvintet. 20 let*); 1983 získala Cenu Melodie „za interpretací výkony trvale vysoké úrovně, jež u posluchačské veřejnosti pevně zafixovaly základní umelecké hodnoty našeho folku a současně jí zprostředkovaly cenná a poučná setkání s pokrokovou světovou tvorbou i pozapomenutým odkazem domácích písňových tradic“.

Koncem 80. let skupina vystupovala ve složení Budweiserová, Tichotová, bratři Nedvedovi, Ortinský, Tichota, Vancura. Další změny v obsazení: Koncem 80. let odešel ze skupiny Jan Nedved, počátkem 90. let i František Nedved, kterého vystrídali vrátní se Zich. Od r. 2000 nahradil Ortinského kapelník C & K Vocalu Jirí Cerha, který se

uplatňuje i jako autor. Po smrti Karla Zicha (2004) doplnil sestavu Jirí Holoubek, kytarista osobitého stylu a člen bluegrassové skupiny Relief.

Prehled samostatných komponovaných poradů: *Dvanáct bran do mesta* (Ateliér 1969), *Propadáky* (Ateliér 1970), *Nic moc* (Ateliér 1974), *Kníže Hanka* (Ateliér 1979 –tento porad z obrozeneckých písní a textu K. H. Borovského a další vystupování skupiny v Ateliéru byly zakázány) , *Svítání* (1984), *Balady* (různé scény 1985), *Žízen* (1986), Ze zahraničních zájezdů: SRN (1966/67), Belgie (1975), Polsko (1975), Bulharsko (1981), Recko (1982), SSSR (1986, 1987, 1988), Dánsko 1987, 1989, Holandsko, Anglie (1993), USA, Kanada (1994), Chile (1996), Austrálie (2000) Německo od r. 1987 pravidelně, Belgie 2009, Kuba 2009, Etiopie 2009. Rada nahrávek v Cs. a Českém rozhlasu a Cs. a České televizi (od snímku původního kvarteta až po hodnotný souhrnný medailonek k tricetileté činnosti – režie Viktor Polesný), *Vecer* na téma Spirituál kvintet Ct 2005.

Spirituál kvintet nejenom že sehrál v českém folku zakladatelskou roli, ale podílel se neustále na jeho dení a směřování. Zpočátku repertoárove i stylove vycházel ze zahraničních vzorů, konkrétně využíval zejména materiálu z projevu afroamerického hudebního folklóru a širěji vůbec folklóru z teritoria USA. Již tehdy měl radu titulů, jež získaly všeobecnou popularitu a to i díky rozhlasovým nahrávkám (viz např. *Zelené pláne*). Postupem doby a zejména díky Tichotovým impulsum rozšiřoval si proměňoval svůj repertoár i styl. Nejprve je obohatil o písničky rudolfínské Prahy a tehdejší Evropy, které Tichota objevil v loutnových tabulaturách, později o obrozeneckou písňovou tvorbu; na folkove pojeté nahrávky lidových balad *Šibenicky* dokonce vznikla stejnojmenná choreografie Pražského komorního baletu, hraná po celém světě a významně ocenovaná. Politické implikace měla činnost skupiny vzhledem k orientaci na folklór USA od počátku, v době tzv. normalizace pak ještě vzrostly, když (podobně jako většina projevu z oblasti folku) byla i její činnost spojována s více či méně formulovaným nesouhlasem s režimem. Skupina využívala skutečnosti, že folk byl celosvětově spojován s bojem proti rasové segregaci atp. a tím jí u české cenzury mohly procházet i texty jinak v dobovém kontextu nepřijatelné (zejména díky významovým posunům v prekladech: viz např. tituly jako *A Little More Faith In Jesus – Až se k nám*

právo vrátí, Little Light Of Mine – Mlýny, King Jesus – Mává nám svobodná zem). Podobne využívala k uplatňovaniu dobove „problémových“ titulu i vynucovaných účasť na sokolovskom festivalu; tamní uvedení pak legitimizovalo uvedení jinde. K politickým podtextum nekdy stacil vhodný výber a slovní uvedení písne i z jiných oblastí (viz napr. renesancní *Beránek a vlk*, obrozeneckou *Náš tatíček nebožtíček* – o píšťalice, která vyžene cizáky, atp.). Skupina byla osmkrát postižena docasným zákazem cinnosti, mnohá vystoupení se nemohla uskutečnit atp. Politický dosah folku a Spirituál kvintetu se projevil i v listopadových událostech 1989, kdy při pruvodu studentu a při demonstracích znelo mnoho folkových písni a přímo z repertoáru skupiny písne *Jednou budem dál, Za svou pravdou stát, Oh, Freedom, Naději, láskou a vírou, Až se k nám právo vrátí* (skupina zpívala při manifestaci na Václavském náměstí z balkonu Melantrichu).

V 90. letech byla skupina pres úbytek zájmu o folk zvána na radu významných akcí: k nejprestižnějším vystoupením patril koncert na Václavském náměstí v listopadu 1990, kdy na podium přišli prezident Václav Havel a George Bush st. a společne se souborem a zástupy zpívali *We Shall Overcome*, dále vystoupení pro prezidenta Billa Clintona v pražské Redute (1994), zájezd do Chile (1996), kde se na Havlovo pozvání zúčastnila cesty na Velikonocní ostrov a tam hrála a zpívala s domorodými muzikanty, atp. Složení publika se po více než čtyřiceti letech výrazne nemení, na vystoupení chodí všechny generace včetne dětí s rodiči. Skupina zčásti omezila účinkování na různých prehlídkách a festivalech, zato vystupuje mj. v prestižních prostorách, jakými jsou napr. svatovítská katedrála (vánoční koncert – na pozvání a súvodem biskupa Lobkovice), v bazilice Sv. Jirí, chrámu Sv. Mikuláše, ve Smetanove síni, v Rudolfinu, na Pražském hrade, v gotických chrámech v Levoci, Bardejove, Košicích, ale také ve veznicích, výchovných ústavech, nemocnicích atp.

Sám Tichota jako důležité etapy vývoje skupiny uvádí za prvé etablování puvodní sestavy a podoby repertoáru a celkové prezentace, za druhé období první spolupráce se Zichem, Hadrabovou, příchod Vancury, první „renesancní“ LP, za tretí muzikantsky nejbohatší období spolupráce s bratry Nedvedy, nejprve se zpevackou Lifkovou, pozdeji s Tichotovou a Budweiserovou. Následující asi patnáctileté období, ve kterém bylo nahráno osm CD a v němž soubor spolupracoval s Hanou Hegerovou a Žannou

Bicevskou, považuje za nejlepší léta souboru vůbec. Soudí, že z nahrávek si mohou význam udržet *Písničky z roku raz dva*, *Hallelu*, *Šibenicky* a jako svědectví doby a postojů živý záznam z Lucerny 1982. Zdroj informací o skupině nabízejí dva díly zpevníku (nověji 1997/8), kde jsou zachyceny i různé vzpomínky a komentáře a je obsažena podrobná diskografie do 1998, poměrně rozsáhlé jsou textové přílohy k album *Dvacet let* a *Antologie*. Spirituál kvintet nahrál (bez EP desek, sampleru a jednotlivých nahrávek) čtrnáct LP–CD, z toho dva tituly jsou dvojalba; do 1990 byly nahrávky vydávány jako LP, jejich CD verze vyšly dodatečně v Bontonu. Alba získala dvě platinové desky, šest zlatých desek, LP *Every Time I Feel The Spirit* bylo oceněno Zlatým štítem Pantonu za nejlepší desku roku 1986. Později byl tento titul doplněn o další písně a pod názvem *Hallelu* vyšel v angličtině jako první CD souboru. Nejprodávanejším titulem je *Šlapej dál*: do 1997 bylo prodáno přes 127.000 tisíc kusů. Mimorádné místo Spirituál kvintetu v českém folku, ale šířeji i v celé české hudbě jazzového okruhu, české hudební kultury resp. kultury vůbec je dáno nejenom prukopnickými zásluhami a délkou působení, ale především stabilní profesionální úrovní (volba repertoáru, interpretací standard) a morálním kreditem.

Diskografie (vynechány „malé“ desky a drobnosti s jinými interprety)

Většina alb vyšla po listopadu v různých reedicích (Sony BMG)

Písne amerického západu (sampler s jinými soubory, Supraphon 1969).

Písničky z roku raz dva (Supraphon 1973).

Spirituály a balady (Supraphon 1978).

Soužení lásky (Supraphon 1981).

Dvacet let Spirituál kvintet (3LP živý záznam koncertu v Lucerne 1982, s textovou přílohou: historie souboru, vzpomínky členů, diskografie, po odmítnutí vydání nejprve úcel. náklad pro Jonáš klub, Supraphon 1984, po listopadu reedice nejprve jako 3xLP, pak 2xCD).

Šlapej dál (Panton 1985)

Šibenicky (Panton 1988).

Za svou pravdou stát (Panton 1990).

Hallelu! (Panton 1991 v kratší anglické verzi *Every Time I Feel The Spirit*, Panton 1986).

Rajská zahrada (Panton 1992).
Antologie 1960–95 (2CD Panton 1994).
Hanba nám ! (Monitor 1994).
Na káře (Pupava 1997).
Vánoční koncert (záznam společného koncertu s Hradišťanem, Monitor 1998).
Křídla holubic (Pupava 2003).
Karel Zich a Spirituál kvintet (Sony BMG 2004)
Křížem krážem (Sony BMG 2005)
DVD 45let SK a českého folku (Sony BNG+Ct 2005, reedice Lidové Noviny)
Archiv (výber nevydaných, většinou živých nahrávek SK (Sony BMG 2006)
Havet všelijaká 2 (Indies MG 2007-sampler)
Spirituál kvintet (3CD výber Reader´s Digest 2009)
Zatím dobrý... (Universal Music 2009)

Literatura

I. Lexika

EJ 1990 (heslo Františka Horácka).

II. Ostatní (velmi stručný výber)

Bartík, Pavel: Šest do kvintetu (Mladý svět 8. 2. 1972).

Fragnerová, M.: Písničky z roku raz dva (Gramorevue 1973, c. 1).

Horáček, František: Dobrovolný ústup Spirituál kvintetu (Melodie 11, 1973, c. 2, s. 47).

Petríková, M.: Sám vyjdi písni vstríc (Gramorevue 1974, c. 2).

Burian, Jan: Neco si najdem (Melodie 17, 1979, c. 9, s. 261).

Dulíková, Radka: Kvintet je někdy i šest nebo sedm (Gramorevue 1979, c. 5).

Dlouhá, Nina: Spirituál kvintet v luzích vlasteneckých (Gramorevue 1981, c. 12).

Horáček, František: Dvacet let Spirituál kvintetu – Zpívání infekční povahy (Melodie 20, 1982, c. 12, s. 373).

Žantovský, Petr: Šlapej dál! (Melodie 24, 1986, c. 10, s. 26).

Polednák, Ivan: Posezení s Jirím Tichotou (Hudební rozhledy 56, 2003, c. 1, s. 22–24).

Kniha rozhovoru: Jirí a Zdenka Tichotovi Na Tocné (Miloš Rejchrt, Kalich 2003)

Ivan Polednák 2004(novejší údaje doplnil JT)

Prof. PhDr. Ivan Polednák, DrSc.(1931-2009) byl nesporně jedním z nejvýznamnějších domácích odborníků v oblasti hudební estetiky, hudební psychologie, hudební sémiotiky a teorie a dejin populární hudby.(Inicioval a řídil mj. Encyklopedii jazzu a moderní populární hudby). Jako prezident České hudební rady udelil r. 2001 SK „Cestné ocenění za erudovanou tvurčí práci v oblasti folku“.